

292
4.34

ԴԻՑԱՊԱԾՏ ՀԵԼԼԱԴԱՆ

ԿԱՄ

ՀԵԼԼԵՆ ԴԻՔ

ՄԱՆԻ

9(38)

7-54

ՍՏՈՒԳԷԼԻՅ Է 1961 թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԵԼԼԵՏՆԵՐ

ԲԵԼԼԵՏՆԵՐ

4184

Երկասիրեց՝ Մ. Յ. ԲԱՐԹԻԿԵԱՆ

ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

ԳՆԱՀԱՏԱՆՔ

A $\frac{T}{954}$

Մեծայարգ

Տիար Միքայէլ Յ. Բարթիկեան

Հելլէն աստուածներու Աստուածաբան !

Ներեցեմք որ այսպէս ձեզ կոչեմ, եւ ասոր համոզուած եմ
կարդալով ձեր «Թեսէոս»ը եւ «Հելլէն Դիփ»ը: Առաջինը իբրեւ
նախերգանք՝ Ձեր երկրորդ երկին որ հայակապ դիւցազներգու-
թիւն մըն է ինծի համար: Հայ գրականութեան մէջ երկուքն
այ իրենց խորճովր առաջնութիւն ունին. անվ կը մեակուի
Հելլէն գրականութիւնը ժողովրդական պահանջովր:

Երանի այն ստիճաններուն որ ձեզի ջամբեցին կաթր դիւցա-
նոց հելլէններուն: Երախուսուած դուք Ձեր այս հելլէնացուն
խանդավառութիւնէն, շարունակեցէ՛ք ձեր այս ձեռնարկը, նո-
րանոր երկեր տալով հելլէն գրականութիւնէն, եւ եթէ «մինն
արժարժէ եւ միւսն շիջուցանէ» ձեր «Աստուծան»ին կրակը, այդ
քնաւ կարեւորութիւն չունի: Յաղթանակը հաստատմանութեամբ
եւ յարատեւութեամբ ձեռք կը ձգուի:

Կարդալով Ձեր այս երկու երկասիրութիւնները՝ «ի վեր քան
զշտի» չեմ գտներ այն արդար եւ անկեղծ գովեստները՝ որոնց
զձեզ արժանի ըրած ձեր գրքին կնիքահայր՝ Սքէնի Համալսարա-
նի Ուսուցչապետ Ա. Եսամանշիոս Ա. Եսամանշիւ:

Ձեր «Հելլէն Դիփ»ը իբրեւ պատմական գործ իր դասական
պատմութեանցովր ճշեղ է, ապահով եմ որ պիտի գնահատուի թէ՛
ժողովուրդը եւ թէ՛ գրական դասակարգէն. միեւնոյն ատեն ան
պիտի ծառայէ նաեւ բարձրագոյն վարժարանի ուսանողաց, եւ
առաջնորդը պիտի ըլլայ գրագէտ ուսուցչին: Ձեր «Թեսէոս»ը
ինչպէս կ'ըսէ ժողովուրդը «մէկ շունչով» կարդացուելիք գրա-
ւիչ վէպերէն է. միեւնոյն ատեն կրթիչ, եթէ ընթերցողը ինքնին
վերլուծէ Թեսէոսի եւ Արիստոփանէի հոգեկան փոխակը եւ անոնց

նկարագիր: Ցանկալի է որ «Դիցաբանութեան» շարունակութիւն կազմեն դասական ողբերգութեանց թարգմանութիւնները:

Այս առթիւ կը յայտնեմ Ձեզի իմ շնորհակալութիւններս եւ շնորհաւորութիւններս:

Մուրա՛ն Ռաֆայէլեան վարժարան
Վ. ԵՆԵՏԻԿ 28 — 1 — 37

Ձերդ՝
Հ. Ս. ՆՐԵՄԵԱՆ

Ձեր «Ներածութիւն»ը, իմաստասիրական խոհերով հոխացած եւ դիցաբանութեան մօտեցած՝ ներիմաստ ուղղութեամբ, իմոր հանոյ՜լ պատահառեցին ինձ:

Գործը իր ընդհանուր ձեւին մէջ, լաւ արժէքաւոր է, եւ կրնամ ըսել՝ թէ իր ընդարձակութեամբ, նիւթին դասաւորումով եւ մանաւանդ տառադարձութեան օրէնքներուն իմոր մտադրութեամբ եւ խնամեալ լեզուով՝ աննախընթաց գործ է մեր մատենագրութեան մէջ: Կը խնդրեմ որ հանի՛մ ընդունիլ իմ անկեղծ շնորհաւորութիւններս եւ սրտազին մաղթանքներս, Բ. հասցորին արագ սպազրութեան համար:

Քոստանցա

ԳՐ. ՆՇԱՆԵԱՆ

Գոհունակութեամբ ստացայ Ձեր «Դիցապատ չելլադան» կամ «Չելլէն Դիմ» երկասիրութիւնը: Նախապատմական փառափառութեան օրրանը եղող գեղեցիկն Չելլադան իր հնախօսութեամբ ինձ կը ներկայանար, կարծես զիս ջանելով դառեր առաջ: Մեր մէջ այսպիսի զբի մը պակասը զգալի էր արդէն, զոր դուք կը լրացնէի: Կը շնորհաւորեմ Ձեզ ու նոր երկեր պատրաստելու յաջողութիւն կը մաղթեմ:

Քորձու

Վ. ՖԻՐԳԱԹԵԱՆ

Մայրավանք
Մխիթարեանց
Վեներսիկ

Ազնիւ Պարոն

Ստացած եմ ժամանակին Ձեր նուէրը՝ «Հելլեն Դիֆ»՝ որուն համար խորապէս շնորհակալ եմ Ձեզ: Ի սեւ անոր՝ առաջին տպաւորութիւնս այս եղաւ, ահա աշխատութիւն մը, որ ազգային մասենա յրութեան անձուկ Երջանակէն դուրս կը հանէ հայ բնութեցոյր, եւ կը տանի մեծ աշխարհին ծանօթութեան:

Յառաջագոյն ամփոփուած Թուրքիոյ նեղ սահմանաց մէջ, մեր ազգը չէր զգար պէտք մօտենալու միջազգային գրականութեան: Հիմայ որ Եւրոպայի մէջ ենք, հարկ եւ պատշաճ է բնդարձակել մեր ծանօթութեանց հորիզոնը եւ դուրս այդ աշխատութեամբ դուռ կը բանաք այդ մեծ պէտքին մեր հոգ, որուն համար կը շնորհաւորեմ զձեզ:

Ձեր ներածութիւնն հմտալից է, եւ կը բովանդակէ ուղիղ տեսութիւններ հայ եւ յոյն պատմական յարաբերութեանց մասին: Իսկ բուն գործը հոծ է դիցաբանական ծանօթութիւններով, եւ նկարագրականին մէջ հստած Ձեր նպատակին՝ «բռնորին հանելի եւ ախորժելի» բնծայելու գայն:

Մաղթելով Ձեզ յաջողութիւն Ձեր գործոյն շարունակութեան մէջ, յարգալից ողջունիւ մնամ

3-4-37

Հ. Վ. ՀԱՅՈՒՆԻ

Ստացանք «Դիցապատ Հելլադան» կամ «Հելլեն Դիֆ» խիստ ճանեկտն ուսումնասիրութիւնը:

Ֆրէզնո

«ՆՈՐ ՕՐ»

Ի՞ր տեսակին մէջ նուութիւն մը եւ շատ շահեկան հայ գրականութեան համար: Յայն հգոր երեսակայութիւնը կէս երկրային կէս երկնային աստուածներ շինեց ու տեսաւ, իր կեանքը դասաւորող ու աշխարհը կառավարող: Այդ աստուածներու ստեղծագործութիւնն ու կեանքն է որ պատկերացած է՝ այս աշխատասիրութեան մէջ:

Ժողովրդային է Տիար Բարթիկեանի գործը, ունենալով հանդերձ գիտական խորք, շահեկան մասնաւորապէս կարգ մը յայն աստուածութեանց բաղդասութիւնը հայ աստուածներու հետ:

Մէկ խօսքով, գիրք մը՝ որ պիտի կարդացուի, իբր աղբիւր մը հնութեանց գաղտնիքին ծառար յագեցնող:

Մենք ալ կը միանանք գրքին յառաջաբանը ձօնող՝ Աթէնքի համալսարանի դասախօս Ասամանսիոս Ասամանսիուին շնորհաւորելու համար Տ. Բարթիկեանը իր այս երկարաւունջ աշխատասիրութեան համար, որ օլտակարը կը միացնէ հանելիքի եւ կուտայ գործ մը միշտ կարդացուելու արժանի, բազմաթիւ գեղատապ հիշեցներով, յայն աստուածներն ու իրենց մանրավէպերը պատկերացնող:

Մարտէյլ

«ՀԱՅ ՍԻՐՏ»

Ստացանք Պր. Մ. Բարթիկեանի «Դիցապատ շէլլադան» նոր մէկ երկասիրութիւնը: Գործը իր առաջին տողերէն իսկ կը խոստանայ ըլլալ յոյժ շահագրգռական եւ լրացնել կարելու պահանջ մը մատենագրութեան մէջ:

Պուրէտ

«ՊԱՀԱԿ»

Հայ պատմագրութեան սեմէն ներս մտնելու արժանի է միանգամայն խիստ արժեքաւոր ձեռնարկ մըն է այս շահեկան աշխատասիրութիւնը, զոր Պր. Մրփայէլ Բարթիկեան կրճած է լրացնել այնքան ճշմարտեան եւ մանրակրկիտ պրպտումներով:

Շուրջ 700—750 էջերէ բաղկանալիք մեծղի գրքի մը առաջին հատորն է, որ այժմ լոյս տեսած է գեղարուեստական նրբաշիւղ կողմով մը, պարփակելով իր մէջ դիցապատէս եւ աւանդատէր հելլեններու բոլոր շատուած - շատուածունիներուն գեղահիւս եւ հագեցեալ պատմութիւններն աւսիրատենչիկ արկածները:

Այս գիրքը հանելի է եւ մեծ յափճակութեամբ կը կարդացուի: Պատմական թանգարան մ'է ան, ուրտեղ երեւցող շատուածներու մարմնեղ ու սլացիկ հաւանները եւ շատուածունի երու թարմագեղ մարմինները կը հմայեն պատմասէր ընթերցողներու էութիւնը, ըմբոխնել տալով անոնց նախնական մարդոց բնութեան, երկնքի եւ երկրի հանդէպ ունեցած սիրոյ եւ վառ երեւակայութեանց զգլխիչ արտադրոյթը:

Հոն բացակայ չեն նաեւ հայոց պատճառ շատուած-շատուածունիներու մասին անհրաժեշտ եղող բաղդաստական ծանօթութիւնները:

Ամէն գնով յանձնարարելի է ունենալ հաս մը մարդկային ստեղծագործ մտքի կանխագոյն արտադրութեան մաքրաջինջ արգասիքովը բեղմնաւորուած այս «Դիցապատէս Հելլադա»էն:

Սօճիւր

«ՊԱԼԲ. ՄԱՄՈՒԼ»

«Դիցապատէս Հելլադա» լաւ սիրեցի եւ կը շնորհաւորեմ ինչ այդ սքանչելի ձեռնարկին համար:

Փարիզ

Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Ազն. Տիար Միս. Բարթիկեան

Սիրելի բարեկամս,

Մեծ հաճոյքով ստացայ «Դիցապատէ Հելլադան»ի Ա. հա-
սորը, 300 էջերէ բաղկացեալ պատկառելի եւ շքեղ հասոր մը
մեծադիր, նուիրուած ձեռնանեան Գովէնի բազմահմուտ Տնօրէն
եւ մեծանուն դաստիարակ Բրոժ. Տր. Ա. Հայկազեանի անմահ
յիշատակին:

Ընտիր թուրք, ընտիր տպագրութիւն՝ ընտիր, նոյն եւ սահուն
լեզու, եւ, զարդարուած՝ գլուխ գործոց ընտիր նկարներով: Մէկ
խօսքով, զեղարուեստական հոյակապ գործ մը գրական ծայրէ
ծայր. կսղմ'վ ալ, խառն'վ ալ, զոր կարելի է կարդալ երկու
տուհով, եւ երկիցս ու աւելի անգամներ՝ առանց ձանձրոյթի:

Ուե՛ւէ հետաքննին բանասէրի, ուե՛ւէ ուշիմ հասարակ ընթեր-
ցողի մ'իսկ, երբ աչի առջեւ ունենայ անոր բաղդատական,
մանաւանդ հայկական դիցապատէութեան առնչակից բազմա-
թիւ, այլ շատ թանկագին ծանօթութիւնք — մէջբերումներն ու
համեմատութիւնները՝ քաղուած արժանահաւաս հայ եւ օտա-
րազգի մեծանուն հեղինակներէ — որք զիրք կ'արժէփաւորեն
մեծապէս — դժուար չէ՛ ըմբռնել եւ համոզուիլ՝ թէ հեղինա-
կը որպիսի՛ համբերատար փրկաբոր աշխատանք կատարած,
որպիսի՛ նիւթական եւ բարոյական ծանր զոհողութեանց զը-
նմ'վ է որ յաջողած է լոյս աշխարհ բերել այս գրական գոր-
ծը՝ որ իսկապէս կոչուած է մեծ պակաս մը լեցնել հայ գրա-
կանութեան մէջ:

Հետեւաբար, սիրելի բարեկամս, Հելլէն դիցաբանութիւնը
հայելէն, վերածելով մեծ ծառայութիւն մը մատուցած կրկնա-
մ'չ միայն Ձեր թանկագին բաժինը ընծայաբերելով անոր, հա-
յուն աղբասիկ գրականութեան վրայ յաւելուլ մ'ընելով, այլ

սյսու՝ բարոյական աւելի մեծ շահ ու օգուտ քննեալով եղաւ,
ցեղին, հայուն, լաւագոյնս հանչնալու Հելլէն ստեղծագործ քնյր
ազգը, եւ, մեծ չափերով օգտուելու անոր, հելլէն ազգի՝ անց-
եալ ու ներկայ ներշնչող փաղափարքութենէն, քանի որ նա-
խախնամութեան ճնշումութեամբ հայերս մի՛շտ ալ եւ ամե-
նուրեք կողմ կողմի սպաւելու սահմանուած ենք:

Ձեր այս պատճառական երկասիրութիւնը, «Հելլէն Դիփ»ը կամ
«Դիցապատճ Հելլադան»ը շատ կարեւոր եւ անհրաժեշտ պէտք
մ'է մանաւանդ հայ գրագէտին համար. հայ բանաստեղծին հա-
մար, հայ բարոյախօսին համար, հայ հրապարակագրին, հայ
բանասէրին եւ հայ բեմքասացին համար, վերջապէս հայ ըն-
թերցասէրին. բոլորի՛ն, ամէնո՛ւն համար:

Արդ, ի սրտէ շնորհաւորելով զՁեզ ձեր այս յոյժ գողտիկ եւ
օգտաւատ երկասիրութեան համար, կը մաղթեմ՝ որպէսզի շու-
տով յոյժ տեսնէ բ. հասորը եւ, լիովի վարձատրուին ձեր տարած
յոգնատանջ աշխատանքները, ձեր անվերապահ զոհողութիւննե-
րը նիւթական թէ բարոյական, որպէսզի կարենաւ նմանօրի-
նակ նորանոր եւ օգտակար ուրիշ հեղինակութիւններ ի յոյս ըն-
ծայել:

Ձերդ միշտ անկեղծ

Ս. Յ. ԳԸԶԸԼԵԱՆ

Տնօրէն Սերէզի Ազգ. Վարժարանի

. . .

Ձեր «Դիցապատճ Հելլադան» երկասիրութիւնը շատ սիրեցի:
Կարեւոր պակաս մըն է որ կը լրացնէ հայ գրականութեան մէջ:

Ձեր թանկագին ծառայութեանը համար ընդունեցէ՛ք անկեղծ
շնորհաւորութիւններս:

ՔԱԼԱՄԱԹԱ

ՎԱՐԴ ԵՐԿԱԹ

Յուզմունք մ'ունեցայ, երբ երեկոյ մը, «Ամբոց»ի համակ-
 րելի Տնօրէն Պր. Բարթիկեանի արուեստասիրական եւ հայերէ-
 նի վերածեալ «Հելլէն Դիֆ»ի Ա. հաստը կը քերթասէի: Ճրշ-
 մարիս անակնկալ մը: Այդ չէր վերաբերէր յունարէն արու-
 ցակութիւն մը պարզապէս հայերէնի վերածելու, այլ իսկա-
 պէս ստեղծագործական աշխատասիրութեան մը: Պր. Բարթիկ-
 եան, թարգմանելով՝ կը վերլուծէ, կը խորհրդածէ, կ'աւսուցա-
 նէ եւ ամենէն կարեւոր, հելլէն եւ հայ դիցաբանութիւններու
 տիրացած, մեծարժէք ծանօթութիւններով, առնչակից հարցերու
 շուրջ ըրած մէջբերումներովն շուտադրութեան ձեւովը գրա-
 յիչ կը դարձնէ իր գործը: Սակայն իր երկին աներկբայելի ար-
 ժէքի մասին է որ կը խօսիմ — ուրիշ հոստերն ալ պիտի յա-
 ջորդեն — բանի որ, անկասկած, իր խանդը՝ հանդէպ հնու-
 թեան այս նիւթին, կը հետեցնեն այն սերէն՝ որ կ'զգայ Հել-
 լադայի հետ կապ ունեցող ամէն բանէն — իր մարդոցմէն, իր
 բնանկարէն, իր հին եւ նոր պատմութենէն: Իր համակրանք
 զգացի, երբ Ելեւսինայի եւ յետոյ Հնագիտական թանգարանի
 մէջ տեսած երկու բանախօսութիւններու — առաջինը՝ Ելե-
 սինեան խորհուրդներու եւ միւսը՝ Հին կիսաաշխարհիկներու եւ
 հելլէն քաղաքակրթութեան շուրջ — հելլենագետի մը նշմարիւ
 յուզումովը հետեւիլը տեսայ: Այժմ կը գուրգուրամ իր վրան,
 Հելլէն դիցաբանութեան շուրջ երկասիրած իր հեղինակութիւ-
 նովը եւ անխառնախառն բարեկամութեամբ կը ծափահարեմ իր
 ազնիւ ջանքը:

1937

Մ. ՔԱԼՈՆԵՆՍ

ԱՔԷՆՔ

Հելլէն բանասէր բանաստեղծ

Քոսթանցաբուլի ծանօթ դաստիարակ—գրագէտ Պր. Գր.
Նշանեանի գրախօսականէն («Պահակ» 11 Ապր. 1937). —

Աղէսէն յետոյ յայտնի է՝ թէ որքա՛ն նշագեցաւ հայ մտքի
արտադրու-թիւնը, երբ ճնշեսական անձկութիւնը ծանր կերպով
ննչեց մտաւորականին ուսերուն վրայ, եւ երբ անհնարին դուր-
ձաւ ստեղծումը՝ Պոլսոյ եւ Զմիւռնիոյ նման մտաւորական
կեդրոններու։ Արտասահմանի մէջ հայ գ'րք, փերթոդական ու
վիպական փանի մը գործերէ դուրս, ինքզինքն ի սպաս դրաւ
աւելի հայ լրագրութեան, որ իր թիւով թէեւ նկատելի, այլ իր
անբաւարար սպառումով երկարատեւ հագեցմամբ մը կ'անցնէ,
հազարումէկ դժուարութեան ենթարկելով իր հրատարակիչները։

Իրաց այս կացութեան մէջ՝ անորակելի անձնութիւն
մը պիտի ըլլար անուշ գոյութիւնը մարդոց, որոնք լիովին
սեղեակ ըլլալով սպասող դառն պատրանքին եւ յուսախա-
րութեան, տակաւին սիրտ ու փառութիւն պիտի ունենային եր-
կարատեւ ուսումնասիրութեանց նուիրուելու եւ հայ մատենա-
գրութիւնը օժտելու արժէքաւոր լուրջ գործերով։

Այդ արժէքաւոր գործերէն մէկն է արդարեւ յայտնի մտաւո-
րական Պր. Բարթիկեանի ի լոյս բնծայած «Դիցապատէ Հել-
լադան»ը, որ կուգայ կարելուք պակաս մը լեցնել հայ ազգա-
տիկ մատենագրութեան մէջ։

Ստուգիւ ասկէ առաջ Միսիթարեան հայրեր եւ ուրիշներ
այ հայ մատենագրութեան տուած են գործեր՝ հելլէն դիցաբա-
նութեան մասին բայց անոնցմէ ոչ մէկը, իր բնդարձակու-
թեամբ, կարելի է բաղդատել Պ. Բարթիկեանի ի լոյս բնծայած
«Դիցապատէ Հելլադան» անուն գործին, որուն հէտ առաջին
հատորը միայն կը գրաւէ 300 մեծադիր էջեր, դիցաբանական

բազմաթիւ նկարներով:

Իր սփանչելի ներածութեան մէջ Պր. Բարթիկեան կը խո-
րանայ մինչեւ «խորհուրդներ»ը հելլէն դիցաբանութեան, եւ
նոյնիսկ երբեմն կը փորձէ ներս մտնել Դելփիսի եւ Ելենսիսի
սանտրներուն նախազաւիթներէն:

Պ. Բարթիկեանի պո.սմելու եղանակը հանելի է, ոճը պարզ,
եւ իր աշխարհաբարը անթերի ըսուելու չափ մաքուր:

Արժէքաւոր գործ է «Դիցապատ շէլլադան»ը, եւ շնորհա-
ւորելի է որ Պ. Բարթիկեան աշդպիսի ստուար գործ մը ի յոյս
ընծայելու փաշութիւնն ունեցած է, այսօրուան տիրոջ մտայնու-
թեան մէջ:

Մեզ համար յոյժ ցանկալի է որ հեղինակը կարենայ այս
առաջին հատորին սպառնումով զոցել՝ զո՞նէ տպագրութեան
ծախսը, որպէսզի՝ առանց յուսահատելու եւ լքուելու՝ մամու-
լին յանձնէ զործին Բ. հատորն ալ, որ նոյնպէս կը խոստանայ
յոյժ շահագրգռական ըլլալ՝ կիսասուլածներու եւ հերոսներու
կեանքներուն դրուագներով, հելլէն սրբաբաններու մասին տր-
ւած հետաքրքրական տեղեկութիւններով, եւ Տրովական պատե-
րագմին ընդարձակ պատմութեամբ:

ՔՈՆՍՏԱՆՅԱ.

ԳՐ. ՆՇԱՆԵԱՆ

Արդարեւ տնայնացան եւ շահեկան աշխատանք մը:

Վ. ՄԱԼԷՋԵԱՆ

Վարձ — պատւիրակ Հ. Բ. Ը. Մ.ի

«Հելլեն Դիֆ»ի շուրջ արժայատուեցաւ Աթենական Հելլեն մամուլը՝ որոնց մէջ մասնաւորաբար «Անաթոլի» եւ «Նեօ-հելլենիֆա Դամասքա» գրական, գեղարուեստական եւ գիտական մեծ շաքաթաթերթը ինչպէս նաեւ «Նէա էսթիա» յայտնի գրական կիսամսեան: Իսկ մեր երկասիրութիւնը իրենց գրադարաններուն մէջ գտնելու եւ մեզ շնորհաւորելու պատիւը ըրած էին. —

Թագաւորութիւն Հելլադայի
Դեր-Նախարարութիւն մամուլի եւ Թուրիզմի
Թիւ տմարի 5783 Ե.

Առ Պր. Միֆայէլ Բարթիկեան
Աստ

Պատիւն ունինք Ձեզ ծանուցանելու թէ ստացած ենք 24 Փետր 1937 թուակիր նամակովնիդ դրկուած Ձեր երկասիրութիւնը եւ առ այդ ջերմագին շնորհակալութիւն կը յայտնենք:

Դեր-Նախարարի յանձնարարութեամբ

Ներքին Մամլոյ Տնօրէն

20-3-37

Մ. Վ. Ա. Թ. Ա. Լ. Ա. Ս.

Ա. Թ. Է. Ն. Բ. Ի. Հ. Ա. Մ. Ա. Լ. Ս. Ա. Բ. Ա. Ն.
Երկասիրութեանց գրասենեակ

Տ.

Ձեզ հաղորդելով ստացած բլաւնիս, Համալսարանիս Մասենադարանին դրկելու ազնուութիւնը ունեցած Ձեր «Հելլեն Դիֆ» երկասիրութիւնը, կը խնդրենք որ ընդունիք մեր ջերմագին շնորհակալութիւնները:

Աթենք, 3 Մարտ, 1937.

ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ
(Ստորագրութիւն)

S...

Ջերմապէս շնորհակալ եմ:

Վ. ԲԱՅԱՆՏԱՔԻՍ

Հնդկանուր Տնօրէն

Հելլէն Արժ. գործոց նախարարութեան

Մամլոյ եւ Թուրքիոյ դեր-նախարարութեան:

Աւելանալի վրայ ամենաժայռայեղ սկեպտիկներն անգամ
չպիտի կրնան ուրանալ թէ՛ մարդուս մէջ ակներեւ ինքնաբոլիս
աւսուածախառն զգացումներ կան, որոնց դարեւ առաջ Հել-
լէնք նախազգացեր են եւ այդ անխառն զգացմանց յոգնախու-
լոքն երանգներէն կազմեր են իրենց անզուգական հաւատա-
յարամք՝ աւսուածներուն..., այնքան զմայլակուն
եւ այնքան հրաշագեղ, դնելով խաւանչիւր աւսուծոյ մէջ
իրենց բարձրաթիւ մտածմանց շունչն ու հոգին:

ԴԻՅԱՊԱՇՏ ՀԵԼԼԱԴԱՆ՝ կարդացողը պիտի պահէ իր
մէջ դրուակիր հետք մը՝ հիազարհուր հետաքրքրութեան, որ բզ-
զացումներուդ պիտի տան գիրգ ու փափկենի նրբացումը,
պահ մը հեռացնելով մէջէդ, բոլոր զգացմանց առարկայապատշ-
անգութ կոտորածները:

ԴԻՅԱՊԱՇՏ ՀԵԼԼԱԴԱՆ-յին հեղինակն է, մեր գրչեղբայր՝
Տիար Միք. Բարթիկեան, ամէն դուռտախի շնորհօրէն արժա-
նի, որ յաջողած է սփնաջան աշխատութեամբ ի յոյս բնծայել
այս գնահատելի աւսումնասիրութիւնը: Իր լեզուն է յոյժ բաղ-
ցալուր, ներդաշնակ եւ ոսկեհունչ, եւ նայնքան ալ իր ոնր —
գերծ մռայլամած խռթնաբանութիւններէ — պարզ, յսակ ու
վնիս:

ԴԻՅԱՊԱՇՏ ՀԵԼԼԱԴԱՆ կուգայ աւելցնել իր վրադիր-
վը՝ մեր հայ գրադարանի մէկ պակասը: Ո՛ւր էր թէ ներհուն
յարգելի հեղինակը, հոս հոն, հղակտր տարտղնած մեր հե-

թ ա ն ո յ . հ ի ն ա ս թ ի տ ծ ն ե Ր Ն ալ այսպէս դա-
ն աւ որ ած, բերէր բազմացէր մեր յուսափայլ հայ մասենա-
դարանին մէկ շեղուած Տեղը:

«Ժ. Չայն» կը հրաւիրէ ժրանսահայ գրասէր յարգելի հա-
սարակութիւնը, որ իր գնումներովը փաջուէր հանդիսանայ:

Մարտէլլ

«ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԶԱՅՆ»

Արէնք հրատարակուող «Բարիքներին» առաւօտեան մեծ
թերթին կը գրեն, Մ. Կ. ստորագրելեան Տակ —

ՆԱԽՆԻ ՀԵԼԼԷՆ ԴԻՅԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԶԱՅԵՐԷՆՈՎ.

Հապարակ էլած է՝ Արէնքի «Ամբոց» թերթի Տնօրէն Պր.
Բարթիկեանի գեղութիւյ էւ բազմաթիւ գեղարուեստական պատ-
կերներով զարդարուն մէկ երկասիրութեանը Ա. Հասորը, նիւթ
ունենալով Հելլեն դիցաբանութիւնը: Գործը կը յառաջաբանէ
Ազգ. համալսարանի ուսուցչապետ Պր. Ասամանսիու, խիստ
դուաւասալից յիշատակութեամբ մը՝ որուն կը յաջորդէ հեղինա-
կին քնդարձակ ներածութիւնը:

Հող, հեղինակը, կը պարզէ իր տիեզերագիտական քմբռ-
նումը, հին կրօններու դասական Հելլադայի փաղափարա-
թիւնը ձեւակերպելու եւ առհասարակ մարդկութիւնը ազնո-
ւացնելու մէջ ունեցած դերը եւ իբր խոհուն ուսումնասէր—
հելլէն եւ հայկական դիցաբանութիւններու — մեծարժէք մէկ-
նաբանութիւններով եւ ծանօթութիւններով կը ջատագովէ երկու
ժողովուրդներու ունեցած ցեղային սերս յարաբերութիւնները:

«Մեղկ ու վայրագ Արեւելիի եւ ցուրտ եւ դաժան Արեւ-
մուտի միջեւ, իրար քմբռնող, փաղափական եւ կրօնական դա-
տերը նայնացած, միտքն ու հոգին նայն թռիչքները ունեցող եր-
կու ազգեր երէ կան, ասոնք ալ Հայ եւ Յայն ժողովուրդներն

են: Զինք ու կապո՛ւք երկնով, լազուարդ ու ողորկութիւնովը
վէսվէտուն ծովով, բարեխառն՝ հանելի ու փափուկ կլիմայով
Հելլադան՝ իր աստուածանքս Ողիմպոսովը, կարծես կը նոյ-
նանար հայկական բնակարանովն ու իր վեհ Մասիսովը: Բարի-
ին, գեղեցկին ու վսեմին փափաքն ու պաշտումն էր որ հայ
մշակութեանութիւնը կը կապէր՝ լուսոյ եւ գիտութեան օրհանը՝
Հելլադային»:

Պր. Բարթիկեան, հիացող մը՝ հին Հելլէն աշխարհի, անոր
մօային գեղեցկութեանը եւ արուեսին. Հելլէնապաշտ մը, բա-
նասեղծական ոնով ու սիրով կը նկարագրէ Հելլէն Երկոսա-
սան Աստուածներու դուագները, Տիեզերագրութիւնը — աս-
տուածագրութիւնը — արաշուգործութիւնը, Ողիմպեան աստուած-
ներու սեծագործութիւններն ու արաբները, ինչպէս նաեւ յա-
րակից նիւթերը, կասարեալ շահեկանութեամբ եւ իր ազգակից-
ներուն բմբռնելի ձեւով, ազգայնական սեռակէտով յիշատակու-
թեան արժանի ծառայութիւն մըն ալ մատուցանելով Հելլէն
Ազգին:

Մ. Կ.

Հայ մատենագրութեան մէջ պակաս չեն յոյն դիցաբանութեան նուիրում գրութիւններ, քայց Մ. Յ. Բարթիկեանի ներկայ գործը կը գերազանցէ իւր նախորդները: Դիցապաշտ Հելլադան իւր աստուածութիւններով կը ներկայանայ հասարիս մէջ. վերջաւորութեան կցուած երկու խօսքէն (էջ 273) կ'իմանանք, որ երկրորդ հասար մըն ալ պիտի յաջորդէ ասոր, ուր պիտի պատմուի գլխաւորաբար յոյն հերոսներու նկարագիրներուն եւ սխալագործութիւններու մասին:

Աթէնքի Համալսարանի Ուսուցչապետին՝ Ադամանդիոս Ադամանդիոսի գնահատական Յառաջաբանը, յունարէն եւ հայերէն, կը բանայ հասորս: Հեղինակը Ներածութեան (էջ ԺԳ—ԻԲ) մէջ կը պարզէ ոգեւորում շեշտով Հելլադայի բնութեան ներհանումները՝ ի բնէ գեղարուեստապէս յոյն հոգւոյն համար. կը ստուերագծէ յոյն դիցաբանութեան ազդեցութիւնը յոյն ժողովուրդի եւ անոր փիլիսոփայութեան վրայ: Դարձեալ բնդհանուր գծերով կը շօշափէ հայ եւ յոյն մշակութային մերձեցման եզրերը պատմութեան ընթացքին, յետոյ կը շարէ ժողովուրդացի գործած ազգիւրները՝ յունարէն, անգղիերէն, ժրանսերէն եւ հայերէն: Հեղինակը առաւել կ'անդրադառնայ գործին ընթացքին՝ հայ եւ յոյն դիցաբանութիւններու համեմատութեան: 5—266 էջերու վրայ կը փռուի յոյն դիցաբանութեան պատմութիւնը՝ ճիշդեամբ նուիրելով սկսած:

Բարթիկեան իւր ներկայ երկով ճշգրտաւորելի է. անոր պատմելու սահուն ջանք, հանելի ու կենդանի նկարագրութիւնները հետապնդիչ կը դարձնեն գործին ընթերցումը. յանախակի պատկերներ՝ դասական ու հին արձաններէ կամ նկարներէ, որոնք յոյն դիցաբանութեան կը հային, կը շեշտեն այդ հրապոյրը: Ընթերցողը կը գգայ թէ աշխատանք չէ խնայուած այդ տե-

սակե՛տ: Մենք վստահ ենք, որ հեղինակին ներկայ գեղեցիկ երկր սիրալիր ընդունելութիւն պիտի գտնէ մանաւանդ հայ երեսասարդութեան կողմէ, որուն դաստիարակութեան կ'ուզէ նրա լիբերալ զայն: Յայն դիցաբանութեան կրթիչ ու մարզիչ ազդակը հելլէն ժողովուրդի դասական պատմութեան մէջ փայլուն առջայայտուած է, եւ մեր մաղթանքն է, որ Բարթիկեանի ներկայ աշխատութեամբ հայ երեսասարդութիւնն ալ նոր գրգիռ մ'ունենայ ոգեւորուելու գաղափարական գեղեցկութենէ եւ գիտակցելու անձնական կորովի:

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ

Հ. Պ. ԷՍԱՊԱԼԵԱՆ

Թիւ 1-5 (1937)

Միֆայել Յ. Բարթիկեան՝ Յայն դիցաբանութիւնը Հայերուն ծանօթացնելու առաջադրութեամբ աշխատասիրած ու լոյս ընծայած է «Դիցապատճ Հելլադան» կամ «Հելլէն Դիֆ» անուամբ երկ մը՝ ուր որոշակի կ'երեւին Հելլէն նախնիքներու վառ երեւակայութիւնն եւ աշխոյժ իմացականութիւնը: Հելլէն դիֆ՝ իրենց վերագրուած բարի կամ չար, փառք կամ վատասիրտ, գուրգուրալիք կամ դէգ որակականներու համաձայն՝ ազդեցութիւն մը թողած են Յայն գրականութեան ու արուեստներու վրայ: Առանց հելլէն դիցաբանութեան հմտանալու, դրժուար թէ կարելի ըլլայ բոլոր արժանաւոր ըմբռնել եւ վերլուծել յայն բանաստեղծութիւնն ու փանդակագործութիւնը:

Բարթիկեան՝ մտածուած, երկար ներածութեամբ մը կը պարզէ դիցաբանութեան ծագումն եւ զարգացումը: Անիկա իրաւամբ կը շեշտէ թէ «կրօնք անհրաժեշտութիւն մըն է մարդուն համար: Մարդն եւ Աստուածը իրար կապող շղթան է այդ: Մարդկային հոգին միշտ ալ կ'ուզէ գիտնալ կապուած ըզ-

գալ Մեծ Հոգիին — Աստուծոյ — հետ»:

Անհաւաւոյս, ամէն ազգ ալ ունեցած է դիմելու իր
երջանք, եւ սակայն Հելլէն դիմել կը գերազանցեն ա-
մէնը՝ ոչ միայն իրենց թիւով, այլ եւ իրենց շուքով ու շրջա-
հով, զոնք ներշնչած են քերթողներ, արձանագործներ, նարտա-
րագէտներ, ու ստանք ալ իրենց կարգին երկնած են անմահ
դիւցազներգութիւններ, դարերու փորձին դիմացող քանդակներ,
պակաւցմամբ եւ վերացմամբ տոգորող փառապանծ տաճարներ:

Բարթիկեան՝ որ իր ծանօթութիւնները փառած է գլխա-
ւորաբար Անգլերէն, Ֆրանսերէն եւ Յունարէն գրերէ, — Հայ
դիցաբանութեան բաղդատութիւնը բնելու տեսն ալ հայ հեղի-
նակներէ — Յունաստան ապրած քլլալով անձամբ անձին | սկ
հանդիսատես եղած է դից արձաններուն ու անոնց նուիրուած
երբեմնի տաճարներուն: Հիացումը որ պատճառած է Բարթիկ-
եանի գեղապատէ հոգին, ողողած է միանգամայն գրին էջերը:
«Դիցապատէ Հելլադան կամ Հելլէն դիմ»ը բնութեցողին առջեւ
կը պարզէ նախնի մտածողութեան եւ հին հաւատալիքներու
բնդարձակ աշխարհ մը:

ՅՈՎ. Հ. ԱԻԱԳԵԱՆ

Խմբագիր՝ «Հայաստանի Կոչնակ»ի

«Հ. ԿՈՉՆԱԿ» Թիւ 5 (1938)

Գործին թղթատումն անգամ լեցուն, արժեքաւոր գիրքի
մը տպաւորութիւնը կ'ընէ եւ տպագրութիւնն ալ գոհացուցիչ է:

ՕՆՆԻԿ ՄԱՀՏԵՍԵԱՆ

(Դիւանի Տեսուչ)

Նիկոսիա, 8-3-1937

Մելիքեան Կրթ. Հաստատութիւն

Հայ մասենագրութեան համար քանկարժէք ծառայութիւն մը մատուցած է Աթէնքի «Ամրոյ» շաբաթաթերթին սրճօրէն Տիար Բարթիկեան՝ համաշխարհային գրականութեան հիմը կազմող յունական բոլոր դիցաբանութիւնը ֆրանսիացի աշխատանքով եւ գովելի նաւակով հայակապ գրքի մը վերածելովը: Գեղատիպ, բազմազան փնտռած նկարներով զարդարեալ միայային գրուածութեամբ կարդացուելիք, սահուն լեզուով գրուած 300 էջոց գիրք մը, որ պատիւ կը բերէ ոեւէ գրադարանի: Հայ գրականութիւնը շատ պէտք ունէր այսպիսի դիցաբանական համայնագիտարանի մը, որուն բացակայութիւնովը՝ ուսանողը կ'անհրկէր: Վստահ ենք որ բնութեցող Հայ հասարակութիւնը զայն պիտի դասէ Հելլադայի Չասուածաշունչը: Ամերիկեան գրականութեան մէջ իբրեւ **Reference Book** կը ծառայէ կրօնքի գիրքը, որմէ, բաց ի ուրիշ աղբիւրներէ օգտուած ըլլալը կը յայտնէ Տիար Բարթիկեան իր երկասիրութեան մէջ: Մեր գրասեղանին վրայ ունենալով կրօնքի յիշեալ գիրքը, բաղդատեցինք Բարթիկեանի «Հելլէն Դիփ»-ին հետ, եւ վերջինը գտանք աւելի նոյն, աւելի հանելի:

Այս դիցաբանական համայնագիտարանին խիստ շեղեցիկ մէկ մասը կը կազմէ Հայ դիցաբանութեան մասին տրուած շատ սուղ ծանօթութիւնները: Որքան բաղձալի է որ Հայ դիցաբանութիւնն ալ «Հելլէն Դիփ»-ի նման դիւրամատչելի եւ ժողովուրդային հասոյթի մը մէջ ամփոփուէր:

Այս շեղ գիրքը, որ մեծ եւ խանդավառ ընդունելութիւն գտաւ բոլոր Հայ գրագէտներու եւ գրասէրներու մօտ, եզակի պատիւ կը բերէ Հանրնցիութեան, անոր մէկ մեծանուն գաւկի՛ն բարի յիշատակը յաւերժացուցած ըլլալուն համար: Եւ մենք երախտապարտ ենք յարգելի հեղինակին:

Գ. Պ. ԳՈՒՇԵԱՆ

«ՀԱՃԸՆ»

(Խմբագիր)

Սեպտ. — Հոկտ. 1937

«Հանրն» պարբերաթերթի

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0034518

[104muf.]

A

I

954